

Голові спеціалізованої
вченої ради Д 26.456.02 в
Інституті вищої освіти
Національної академії
педагогічних наук України
проф. Майбороді В.К.

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата педагогічних наук,

доцента кафедри механіки Національного університету біоресурсів і
природокористування України

**Бондар Марії Миколаївни про дисертацію Остапенко Ельвіри
Олексіївни «Формування готовності майбутніх економістів до
професійного саморозвитку»,**

подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

1. Ступінь актуальності обраної теми

Реформування економіки України значною мірою залежить від рівня підготовки фахівців, зайнятих у всіх сферах виробництва. Сучасний фахівець-виробничник повинен не тільки володіти професійними знаннями, уміннями й навичками, а й бути готовим до творчого застосування свого досвіду, постійної самоосвіти й професійного саморозвитку. З огляду на зазначене, у вищій освіті на перший план висувається завдання створення умов, які забезпечують всебічний розвиток творчого потенціалу особистості студента. У зв'язку із чим, існує гостра потреба в поглибленому теоретичному аналізі педагогічної сутності професійного саморозвитку майбутніх спеціалістів, обґрунтуванні його цілей, завдань і структури, педагогічно доцільному виборі системи методів в тому числі і методів формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку.

Отже, проблема формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку, обрана Остапенко Е.О. для дисертаційного дослідження є актуальною для підготовки фахівців економічного профілю та представляє значний інтерес для теорії та методики професійної освіти.

Актуальність та своєчасність обраної здобувачем теми також обґрунтовується її значущою інноваційною перспективою поряд із недостатньо широким висвітленням у науково-педагогічних дослідженнях.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджуються результатами дослідження, здійсненого дисертантом, і в цілому не викликають сумніву.

Обґрунтованою і логічною є структура дисертації, яка викладена на 177 сторінках основного тексту і презентована вступом, трьома розділами, висновками до розділів, ґрунтовними загальними висновками, списком використаних джерел, який складає 305 найменувань і займає 38 сторінок та 8 додатками на 35 сторінках, що відповідає вимогам до дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. Зміст кожного розділу підпорядковано меті та завданням дослідження, а підсумками є наукові висновки, які ґрунтуються на застосуванні сучасних методів дослідження (категоріальний аналіз, контент-аналіз, порівняння, синтез, абстрагування, класифікація, опитування, абстрагування, анкетування, тестування, самооцінка, ранжування, прогнозування, моделювання, педагогічний експеримент, математико-статистичні методи, тощо).

Аналіз висновків свідчить про те, що вони кореспондуються із завданнями дослідження і повною мірою відображають основні наукові положення дисертаційної роботи.

Наукові положення, навчально-методичні розробки, виокремлені умови та модель формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку апробовані на багатьох міжнародних, всеукраїнських та міжвузівських науково-практичних конференціях і використовуються в освітньому процесі ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Національного інституту біоресурсів і природокористування України, Національного університету державної податкової служби України.

Обґрунтування наукового апарату в основному не викликає зауважень. Об'єкт дослідження (професійна підготовка майбутніх економістів у вищому навчальному закладі с.б), а також предмет

(формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку с. 6) співвідносяться між собою як загальне і часткове та відповідають темі дисертаційної роботи.

Вищевикладене дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження Е. О. Остапенко є достатньо обґрунтованими та доведеними.

Заслуговує на увагу ґрунтовний аналіз та класифікація теоретичного матеріалу, наведеного в першому розділі. Проте, потребує узагальнення які саме теоретичні й методичні аспекти формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку як складової їх професійної підготовки набули подальшого розвитку в дисертації.

У другому розділі детально викладено методику проведення педагогічного експерименту, заслуговує на увагу дослідження стану сформованості готовності майбутніх економістів, виокремлення умов та розробка моделі формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку. Але доцільно зауважити, що, описуючи психолого-педагогічні умови формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку п. 2.3, бажано було б точніше показати зв'язок з їх реалізацією у п. 3.1. та з методикою проведення педагогічного експерименту з формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку 2.1.

Слід відмітити, що дисертантом на високому рівні проведено кількісний аналіз одержаних даних формувального експерименту. Однак, вважаємо, що деталізацію отриманих результатів експериментальної роботи п. 3.1. було б доречно доповнити їх якісним аналізом.

Отже, наукові положення, сформульовані в дисертації, достатньо обґрунтовані. Висновки та рекомендації, що викладені в дисертаційній роботі, ґрунтуються на застосуванні сучасних методів дослідження. Отримані результати є основою для широкого впровадження в навчальний процес вищих навчальних закладів.

3. Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій

Новизна і вірогідність загальних висновків дисертації підтверджуються застосуванням комплексу методів, адекватних предмету, меті та завданням дослідження, тривалим характером дослідно-

експериментальної роботи, об'єктивним аналізом здобутих результатів. Вони у достатній мірі апробовані та опубліковані у фахових виданнях. Найбільш суттєві наукові та практичні здобутки, одержані дисертантом, викладені у загальних висновках.

Зміст дисертації та її додатки свідчать про науково обґрунтовані підходи до організації експериментальної роботи, висвітлення проміжних та кінцевих результатів, а також графічного представлення та узагальнення результатів (24 таблиці, 17 рисунків), тобто у рецензованій роботі представлено досить ґрунтовний дослідницький підхід до проведення педагогічного експерименту. Це підтверджує високий ступінь достовірності теоретичних положень та практичних результатів дисертаційного дослідження Остапенко Е.О., які досягнуті не лише теоретичними методами, а й завдяки ряду застосованих експериментальних методів, зокрема констатуючому та формуючому експериментам, статистичній обробці отриманих даних. Це свідчить про логічність і переконливість теоретичних положень та практичних результатів і висновків, зроблених у рецензованій роботі.

Наукова новизна проведеного дослідження безперечна: його автором теоретично обґрунтовано й розроблено модель формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку, яка впроваджена в навчальний процес шляхом реалізації визначених автором психолого-педагогічні умов.

Здобувач на основі всебічного аналізу літературних джерел та досвіду власної практичної роботи уточнено зміст понять «саморозвиток» с. 28, «професійний саморозвиток» с. 31, «готовність до професійного саморозвитку особистості» с. 46, визначено структуру готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку с. 44, яку узагальнено та унаочнено у вигляді таблиці с. 45, критерії (мотиваційно-цільовий, пізнавально-операційний, професійно-орієнтовний та особистісно-регулятивний), показники та рівні сформованості готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку с. 110-123; удосконалено методика викладання дисциплін «Психологія і педагогіка», «Психологія діяльності та навчальний менеджмент» шляхом їх розширення та доповнення тренінговим курсом п. 3.1.

Цінним у науковому дослідженні представляється розроблені нею класифікації поняття «саморозвиток» п. 1.2. та компонентів готовності особистості до навчальної, наукової та професійної діяльності с. 42-44,

Таблиця Б.1, а також модель формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку п. 2.4., яка докладно обґрунтована, описана і впровадження в освітній процес.

Проте, вважаємо, що при описі моделі серед виокремлених підходів у дискусійному порядку представляється можливим виокремлення чутливого підходу, враховуючи те, що у своїй роботі автор спирається на запропоновану Е. Зеєром періодизацію професійної підготовки с. 98-99 і дає їй детальний опис.

Новизна і достовірність результатів проведеного дослідження забезпечена методологічною обґрунтованістю його вихідних позицій, застосуванням комплексу різноманітних взаємодоповнюючих методів, адекватних предмету, меті та завданням дослідження, оптимальною тривалістю дослідно-експериментальної роботи, об'єктивним аналізом здобутих результатів.

Велике практичне значення мають розроблені та опубліковані автором рекомендації для викладачів щодо формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку, які можуть бути застосовані не лише для психолого-педагогічних дисциплін.

Слід відзначити значну кількість опрацьованих автором літературних джерел – 305 найменувань. Позитивним є те, що серед них багато (25) іноземною мовою, щоправда деякі з них недостатньо описані в роботі, тому, на нашу думку, варто було б детальніше представити здобутки зарубіжних авторів.

4. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях

Основні положення дисертаційного дослідження відображені у 27 наукових працях, з яких 10 статей у вітчизняних фахових виданнях, 2 – у зарубіжних виданнях, 13 тез у матеріалах конференцій та 2 навчально-методичні праці. Серед 27 наукових праць 11 висвітлюють основні результати першого розділу, 10 – другого, 6 – третього розділу дисертаційного дослідження. Структурна побудова, зміст, результати роботи, основні висновки, що викладені в авторефераті, відповідають і відображають основні положення дисертації.

Обсяг і зміст дисертації показують, що робота є самостійним дослідженням, виконаним на високому науковому рівні.

5. Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника»

Відповідність дисертації вимогам підтверджується:

- методологічною і теоретичною обґрунтованістю вихідних положень дослідження та всебічним теоретичним аналізом проблеми, що розглядається;
- використанням значної кількості першоджерел при написанні роботи (305 найменувань, з них – 25 – іноземною мовою);
- застосуванням широкого спектру загальнонаукових методів;
- репрезентативністю і статистичною значущістю масиву емпіричних даних, що забезпечують логічність, обґрунтованість і достовірність наукових положень і рекомендацій;
- проведеною апробацією результатів дослідження на 12-ти науково-практичних конференціях;
- позитивним досвідом впровадження результатів дослідження в психолого-педагогічній підготовці студентів економічних вищих навчальних закладів (4 довідки про впровадження).

Друковані праці здобувача (у загальному 52 публікації) та автореферат повністю розкривають зміст і найбільш суттєві положення рецензованої дисертаційної роботи.

Дисертаційне дослідження відповідає обраній спеціальності та суті вирішеної наукової проблеми, його назва вказує на мету і завершеність дослідження.

Структура і обсяг дисертації, зміст основних її складових, оформлення текстової частини та графічних матеріалів, посилання на авторів та використані джерела відповідають вимогам ДАК України.

Результати дослідження здобувача можуть стати основою для продовження вивчення проблеми формування готовності студентів до професійного становлення та особистісного розвитку студентів.

Розроблені у дисертації рекомендації щодо формування готовності майбутніх економістів до професійного розвитку можуть бути використані як науковими, так і практичними працівниками системи освіти.

Таким чином, дослідження, здійснене автором у Національному економічному університеті є новаторською науково-педагогічною працею,

в якій порушуються важливі теоретико-методологічні аспекти формування готовності майбутніх економістів до саморозвитку.

Відмічаючи позитивні сторони дисертаційного дослідження Остапенко Ельвіри Олексіївни та вказуючи на наукову новизну і практичну цінність досягнень автора, висловимо ряд побажань:

- узагальнити які саме теоретичні й методичні аспекти формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку як складової їх професійної підготовки набули подальшого розвитку в дисертації.
- точніше показати зв'язок описаних психолого-педагогічних умов формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку п. 2.3. із їх реалізацію у п 3.1. та з методикою проведення педагогічного експерименту з формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку 2.1.
- доповнити деталізацію отриманих результатів експериментальної роботи п. 3.1. їх якісним аналізом.
- враховуючи те, що автор у своїй роботі спирається на запропоновану Е. Зеєром періодизацію професійної підготовки с. 98–99 і дає її детальний опис, у дискусійному порядку, в модель формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку поряд з виокремленими підходами додати сенситивний підхід.
- оскільки деякі опрацьовані джерела іноземною мовою недостатнього описані в роботі бажано було б представити їх детальніше.

Усі недоліки та побажання не є визначальними для концептуальних основ, висновків та практичних рекомендацій проведеного дослідження. Дисертаційна робота Остапенко Ельвіри Олексіївни є своєчасною, цілісною, завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомое теоретичне і прикладне значення і свідчить про професійну зрілість автора.

На підставі виконаних досліджень і розробок автором здійснено комплексне вирішення важливого науково-практичного завдання з формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку.

Дисертаційна робота «Формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку» заслуговує позитивної оцінки, відповідає

вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (пп. 9, 11, 12) та іншим інструктивним вимогам щодо кандидатських дисертацій, а її автор – Остапенко Ельвіра Олексіївна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

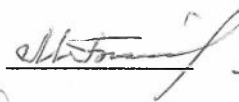
кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри механіки

Національного університету біоресурсів

і природокористування України,

2 вересня 2015 р.

М.М.Бондар

Підпис засвідчую

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ

начальник відділу кадрів

М.В. Михайліченко

2 09 2015 р.